

TEN GELEIDE

De advocaat doet wat ook de dichter nastreeft. Hij probeert de ander te overtuigen. De advocaat hanteert daartoe rationele argumenten, de dichter "le sentiment ou la sensibilité".

Aldus, vrij weergegeven, het citaat waarmee Jan Leijten zijn proces-verbaal van zwaarigheden over Poëzie en recht opent (NJB 1973, p. 1048). In zijn commentaar op het citaat drijft hij de spot met de neiging van juristen zich in hun beroepsuitoefening koel en gedistantieerd, bijna emotioneel op te stellen, maar duidelijk blijkt hieruit - en dat is natuurlijk ook de bedoeling - hoe zeer hij deze houding betreurt.

Het proces-verbaal is, menen wij, Jan Leijten ten voeten uit. In de eerste plaats omdat ook hij, zoals Rammelink schreef¹, veel meer het "souci de convaincre" heeft behouden van de advocaat die hij een tiental jaren is geweest dan dat hij zich het "dire le droit" heeft eigen gemaakt van de rechter die hij later is geworden. Recht is geen zekerheid. De gedachte van Paul Scholten, Algemeen Deel, 1974, p. 134 dat de rechter die een beslissing heeft genomen, moet zeggen: "Ik kan niet anders", is hem, zoals ook uit de titel van deze bundel blijkt, volkomen vreemd. Recht is overtuiging, een overtuiging die steeds opnieuw bevochten moet worden op basis van argumenten. Jan Leijten is daarin heel precies. Wie zijn geschriften (her)leest, wordt getroffen door de ernst en de zorgvuldigheid waarmee hij argumenten pro en contra weegt of, in zijn conclusies als advocaat-generaal bij de Hoge Raad, het cassatiemiddel bespreekt. Ook de derde klacht van subonderdeel 16 ontsnapt niet aan zijn aandacht, al moet hij er soms wel bij zuchten. Hij paart een groot relativiseringsvermogen aan sterke

---

¹In de aan Leijten bij gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar aangeboden bundel Met hoofd en hart, 1991, p. V.

overtuigingen. Daarop is terug te voeren dat hij tegelijkertijd zowel een welbespraakt voorstander kan zijn van het bemiddelend vonnis als een krachtig pleidooi kan houden voor een stelsel van dissenting opinions. Dit alles vanuit het besef dat argumenten en standpunten vaak reeds de kiemen van het tegendeel in zich dragen - zie ook zijn hierna opgenomen Beginsel en Tegenbeginsel -, maar dat men ten aanzien van wezenlijke zaken zijn ziel niet moet verkopen, ook niet als rechter. Hij schuwt het niet om er afwijkende meningen op na te houden of zelfs controversieel te zijn. Wij noemen onder meer zijn pleidooi voor de legalisering van drugs en zijn heftige en nog steeds actuele protest tegen de aantasting van de rechtspositie van de verdachte, welk protest hem onder druk van het toenemende gewicht dat de samenleving aan criminaliteitsbestrijding is gaan hechten, niet in dank is afgenomen. Ook de Hoge Raad heeft hij op dat punt niet steeds aan zijn zijde weten te krijgen, zoals verschillende van de in deze bundel opgenomen conclusies laten zien.

Jan Leijten is een veelzijdig belezen man. In zijn geschriften legt hij voortdurend verbindingen tussen recht en literatuur, tussen recht en geest. Niet om te epateren, maar als een welbewuste overschrijding van de gebruikelijke rationaliteits-eisen van het juridisch discours. Op die manier creëert hij ruimte voor "le sentiment et la sensibilité" of zoals hij het zelf in een interview met *Ars Aequi*, 1990, p. 218 in wat huiselijker bewoordingen formuleert:

"Wij mogen over de meest belangrijke zaken uitspraak doen of advies geven en zouden wij dan niet mogen tonen dat het ons raakt? .... Ik laat merken dat iets me beweegt, dat iets me emotioneert, dat het lot van mensen achter het recht me ter harte gaat. Dat moet je altijd goed in de gaten houden: achter rechtsregels zit de samenleving, zit het hart, allemaal mensen die door elkaar krioelen en die zich stuk voor stuk uniek vinden en dat ook zijn."

Huiselijk of niet: Jan Leijten is ook in zijn juridisch werk meer de dichter uit het proces-verbaal van zwaarigheden over Poëzie en recht gebleven dan hij wellicht wil toegeven. Dat is de tweede reden waarom wij van mening zijn dan het proces-verbaal hem ten voeten uit tekent.

Hij is een generalist van een uitstervend soort. Met evenveel gemak schrijft hij over de meest uiteenlopende onderwerpen van positief recht als over vraagstukken van rechtsvinding en rechtspraak. Hij is de laatste advocaat-generaal die zowel in strafzaken als in civiele zaken heeft geconcludeerd. Zijn geschriften onderscheiden zich door hun, ook voor niet-deskundigen, zeer leesbare stijl en door de diversiteit van genres die hij beoefent: essays, opinies, overpeinzingen, conclusies en verhalenbundels met korte puntige stukken die lang niet allemaal het recht als vertrekpunt hebben².

Gelet op de omvang van zijn bibliografie moest scherp worden geselecteerd om de bundel binnen een aanvaardbare omvang te houden. Voorop stond dat de diepte het van de breedte moest winnen. Daarom is de bloemlezing beperkt tot de essays en de conclusies. Wij menen dat de hierna opgenomen stukken, behalve dat ze nog steeds actueel zijn, de lezer een representatief beeld geven van de thema's die Jan Leijten bezighouden en van zijn wijze van denken.

A. Hammerstein
J.B.M. Vranken

augustus 1996

---

²De achterkant van de jurisprudentie, 1972; De verschrikkelijke eenzaamheid van de inbreker, 1992; Brullen als een nachtegaal, 1993; De achterkant van het recht, 1994; Waarom ik het nog steeds niet goed door heb, 1995.